

exhibentur. Haec de primo divisionis membro, nempe de laicis, quibus deinceps dimissis, de alio nobiliori, nempe de clericis, agendum erit.

160. Spectantur hic clerici *generalissima quadam ratione*, quatenus personarum classem constituunt: hinc, solum recensendi sunt varii clericorum ordines. Controversiae vero theologicae circa huiusmodi ordines, ad nos non pertinent.

161. Quaedam etiam quae huc spectant, disputantur in iure ecclesiastico publico, ubi vera idea constitutionis Ecclesiae ex catholicis principiis proponitur (1). Haec tamen breviter hic adicere operae pretium est:

a) clerici in Ecclesia, non sunt omnes aequalis gradus ac potestatis, sed ex ipsa Christi lege atque inde manante Ecclesiae constitutione alios aliis sunt maiores, eo pacto, ut inde exsistat proprii nominis *Hierarchia*;

b) haec ecclesiastica hierarchia, pro ipso Ecclesiae fine atque ex eo determinata Ecclesiae dupli potestate, aa) in media sanctificationis per gratiam sacramentalem quae dicitur *potestas ordinis*, bb) in liberam hominis cooperationem, per verum imperium, quae dicitur *potestas iurisdictionis*, ita dupli hac *functione* distinguitur, ut dici possit ac debeat, duplēm hierarchiam existere, aliam *ordinis* aliam *iurisdictionis*:

c) ad hoc ut ad clericorum ordinem quis accenseri dicatur, initiari eidem aliquo pacto debet. Fit autem, per ritum illum qui dicitur *prima tonsura*, de qua suo loco dicendum erit, cuius iuris sit, quae eius sint natura, requisita, consectaria etc. Si igitur hoc *tonsurae primae* ritu, initatio clericalis continetur, patet eam saltem requiri ut quis *clericus iure* dicatur.

d) In hierarchia ordinis, distinguuntur ordines *maiores* et *minores*. Ad maiores pertinent *episcopatus*, *presbyteratus*, *diaconatus*. (Subdiaconatus per se ad *minores* pertinet ordines, licet potissimum ob adnexam legem caelibatus serius fuerit maioribus ordinibus adnumeratus). Alii minores ordi-

(1) Cf. *Tarquini I. E. P. lib. II. c. 1.*

nes, in praesenti Ecclesiae disciplina, sunt *acolytatus*, *exorcistatus*, *lectoratus*, *ostriariatus*. Cum de his, suis locis distinctius dicendum sit, supersedendum arbitramur, qualicumque eorum descriptioni (1).

e) In hierarchia *iurisdictionis*, sicuti *iuxta sententiam pro nobis certam* non solum eius centrum, sed eius *fons* est in Romano Pontifice Christi vicario, ita ab eodem *multipliciter diversaque lege*, ut suo loco dicetur, communicatur.

Haec de clericis generatim consideratis.

SCHOLION

Agentes de summa personarum divisione, iam superius animadvertisimus (139) in *Institutionibus Iustiniani imp.* eām ita exhiberi: “*quod omnes homines aut liberi sunt aut servi*”. Servitus autem, ut ibidem dicitur, est “*Constitutio iuris gentium, qua quis alieno dominio contra naturam subiicitur*” (2). Hanc profecto divisionem, naturae aequa ac christiana dignitati repugnantem, Christi Ecclesia *in se* omnino respuit (3). *Neque enim acceptio est personarum apud Deum, neque distinctio inter graecum aut barbarum, inter liberum et servum.*

At vero concedendum est, Ecclesiam non modo, longo tempore, servitutem in societate civili tolerasse, etiam in Europa (4), sed imo etiam in nonnullis suis legibus, saltem aliquo tempore, ad eam respexit. Sic *defectus libertatis*, irregularēm constituit aliquem, ad susceptionem ordinum.

(1) Quaedam antiquae clericorum classes, quibus recensebantur *psalmistae*, *notarii* etc., non *gradum hierarchicum* sed *officium* designabant. Vide tamen Phillips, (op. cit. § 35. n. 1).

(2) Ut appareat, vel in ipso Iure romano, servitus ceu naturae adversa exhibetur et ex iure gentium eius origo derivatur.

(3) Vix opus est animadvertere, nos in hoc scholio de ea servitute loqui qua homo nativa sua dignitate ita destituitur, ut habeatur ceu *res* non vero ut *persona*. Hinc saltem *directe*, non loquimur de ea servitutis specie, qua quis, *salvis iuribus naturalibus*, alieno dominio addicitur.

(4) Eo quod de servitate, prout in ethnica societate erat, nobis sit sermo, hinc eam in Europa potissimum spectamus.

Hinc in Decretalibus (I. 18) est titulus: "De servis non ordinandis", et in Decreto Gratiani (dist. LIV) plures habentur hac de re canones (1).

Ut recte de hac Ecclesiae oeconomia, iudicium ferri possit, haec sedulo invicem distinguenda sunt: 1) *doctrina*; 2) *consectaria immediata et simpliciter necessaria ipsius doctrinae*; 3) *consectaria mediata et quadantenus, saltem quoad tempus applicationis, non necessaria*; 4) *relatio Ecclesiae ad societatem civilem, quod spectat ad haec consectaria mediata*; 5) *scopus finalis Ecclesiae*; 6) *media apta ad eum obtainendum*.

I. Doctrina igitur Ecclesiae, hac de re, continetur tum asserta *naturali aequalitate omnium hominum*, tum eorumdem *identica conditione*, in ordine *supernaturali elevationis et redēptionis* per Christum. Haec doctrina est in Ecclesia semper *eadem, immutabilis, decretoria*, et sicuti continetur iugi ecclesiastica praedicatione, ita et verbo Dei scripto, cuius ecclesiastica praedicatio est luculentissimum commentarium (2).

II. Ex hac doctrina haec *consectaria immediate et necessario* diminant:

a) in *ordine naturali*, improbandum esse, quidquid *in statu servitutis utcumque tolerato* intrinsece malum est.

b) in *ordine supernaturali*, ius omnibus aequale esse ad ea omnia quibus ex Christi institutione, membra Ecclesiae uti debent ad finem supernaturalem consequendum.

Ergo

c) Ecclesia *improbare semper debuit* arbitriariam illam crudelitatem, quam Ius Romanum dominis in servos exercendam concedebat (3), itemque

(1) Cf. Schmalzgrueber, ad tit. XVIII. lib. I. tum ad titt. IX. X. libri IV Decret. Porro notat Vecchiotti, (op. cit. lib. 2. § 1) praeter *Decretum et Decretales Gregorii IX*, alias *Corporis Iuris* partes nihil de servis habere. Unde putatum est inter Gregorium IX et Bonifacium VIII servitutem in Occidente penitus extinctam fuisse. Ad servitutem referuntur leges ecclesiasticae circa impedimentum dirimens *conditionis*.

(2) Gal. III. 28; Coloss. III. 11. etc.

(3) Balmes, in egregio opere « *Protestantismus cum Catholicismo comparatus* », Tom. I. cap. 16.

d) *media omnia supernaturalia aeternae salutis assequendae* liberis aequae ac servis exhibere.

Et re quidem vera, ad primum quod spectat, leges habentur ecclesiasticae, anathemate etiam punientes abusum potestatis erga servos (1). Alterum vero nimis est evidens ex iugi Ecclesiae disciplina ac historia universa, ut alia demonstratione non egeat. Satis sit ea referre quae habentur hac de re cap. *Dignum est 1 de coniug. servor.* (IV. 9) « *Sane iuxta verbum Apostoli, sicut in Christo Iesu, neque liber neque servus est a sacramentis Ecclesiae removendus ita nec inter servos matrimonia debent ullatenus prohiberi; et si contradicentibus dominis et invitis contracta fuerint, nulla ratione sunt propter hoc dissolvenda. Debita tamen et consueta servitia non minus debent propriis dominis exhiberi* ». In quo testimonio haec p̄aeclare eminent: a) principium generale de sacramentis omnibus concedendis; b) applicatio generalis principii ad sacramentum matrimonii; c) *consecrarium practicum* de validitate matrimonii a servis initi etiam *invitis dominis*; d) denique *accommodatio temporaria* quoad servitutis exsistentiam in societate christiana. Quae porro ea quae dicimus mirifice illustrant.

III. Ab his *consectariis* quae diximus *immediata et simpliciter necessaria*, omnino secerni debent quae *mediata et quadantenus non necessaria* appellavimus: mediata quidem quia remotiora a statutis principiis naturalibus et revelatis, quadantenus non necessaria, quia concipi potest societas christiana *saltem aliquo tempore et in statu rudiori* illis *consectariis* mediatis destituta. Sane

a) evidens est cum duplice illo principio de *aequalitate naturali et supernaturali* (*in ordine historico*) omnium hominum apprime cohaerere et eius esse legitimū *consecrarium*, ut *omnes in societate civili constituti, aequalibus iuribus civilibus saltem essentialibus aut praecipuis fruantur*. Id autem *ad minimum* requirit ut *omnes civiliter li-*

(1) Balmes, l. c. nota 15. in qua praecipuae hac de re Ecclesiae leges recensentur.

beri sint. Dux saltem essentialibus aut praecipuis, ad seponendam controversiam de exemptionibus seu privilegiis quae forte in civili societate alicui personarum classi competant. Neminem puto futurum, qui *hanc aequalitatem civilem* maxime christianos quin et homines rationis compotes decere, inficiari velit. At simul

b) aequo evidens est, concipi posse talem rerum publicarum statum, in quo haec civilis omnium libertas, saltem immediate post acquisitam ab Ecclesia tranquillitatem ab insectationibus ethnicorum, *ad actum plene ac perfecte reduci* haud potuerit. Atqui

c) inde appetat fieri potuisse ut in societate quoque civili christiana, *servitutem proprii nominis*, Ecclesia aliquo tempore tolerare (iis exclusis quae superius diximus II. c) potuerit quin et suis legibus moderari. Abolitio enim servitutis non erat consectarium *immediatum*, vel *simpliciter* necessarium.

IV. Id autem eo vel maxime contingere opus fuit, quod circa haec consecataria *secundi generis*, necessario esset attendra *habitudo societatis civilis ad Ecclesiam*. Porro haec nobis triplex exhibit stadium nempe: primo, societatis civilis magna adhuc parte ethnicae; secundo, societatis civilis christiana in stadio formationis; tertio, societatis civilis christiana iam constitutae. Iamvero

a) in primo stadio, Ecclesia nihil ultra efficere poterat, quam *intrinsecam rei pravitatem* improbare, et servitutem saltem mitigare; legibus enim civilibus servitus ultro fulciebatur:

b) in secundo stadio, quamvis iam potuerit abolitionem ipsam *praeparare*, *efficacia usque maiore*, id tamen *prudenti oeconomia*, mediis primum *indirectis*, sed *magis magisque multiplicatis et potentioribus*, exsequi Ecclesia debuit. Licet enim iam *civiliter* in suis iuribus agnosceretur, obstabat adhuc nativa barbararum gentium ferocia, legum crudelitas, status socialis imperfectio, bellorum frequentia atque alia huiusmodi:

c) denique in tertio stadio, saltem *universim loquendo*, potuit ac debuit in societatibus christianis servitutem ab-

lere. Dux universim loquendo, ut peculiares quaedam quae forte exstiterunt exceptions seponantur.

Atqui si consideretur tum historia Ecclesiae tum ecclesiasticarum legum, ad *servos* quod attinet, *indoles* atque *evolutio*, id luculenter apparet, ut clarum fiet ex iis quae ultimo loco de mediis ab Ecclesia ad abolendam servitutem adhibitis breviter dicturi sumus.

Si igitur sermo sit *de fine* quem *ultimum* Ecclesia sibi praestituit, is profecto fuit *abolitio omnimoda* servitutis, sed ad eum obtinendum ut media apta eligeret opus fuit: Atqui *immediata abrogatio* nedum inepta sed neque futura fuisset possibilis. Id patet ex superius animadversis (IV. a, b).

VI. Hinc Ecclesia, ut *tuto et efficaciter* ad plenam servitutis abolitionem deveniret, *sapientissima* usa est mediorum oeconomia quae tum in eius gestis apparet, tum potissimum in eius legibus continetur. De hac egregie prae omnibus disseruit el. Balmes (1) quaeque ab eo fuse et eloquenter disputantur ad haec capita revocantur:

a) statuitur *vera doctrina* de omnium hominum aequali conditione naturali, reiectis non modo vulgi sed et ethnicæ sapientiae absurdis commentis:

b) doctrina haec applicatur, primum corrigendo, quoad fieri poterat, abusus qui a legibus ethnicis sanciebantur:

c) dein adhibentur ab Ecclesia media *indirecta* sed *efficacissima* tum ad reddendam faciliorem ac multiplicandam servorum *manumissionem* tum ad impediendam liberorum servitutem:

d) ex his omnibus, *sensim veluti subtracta materia*, servitus abolita fuit, saltem in Europa, quamvis etiam ubi adhuc viget (2), licet magis magisque ad abolitionem vergat, longe alia sit ac quae in ethnica societate viguit quaeque non nisi a christiana religione destrui poterat.

(1) Op. cit. cc. 15-19. et nota (15).

(2) Cf. Balmes, l. c. nota 15. § ult. Sed de hac servitute loqui in praesenti, supersedendum arbitramur.

Porro si quis hanc oeconomiam ab Ecclesia adhibitat, paullo apud se reputet eiusque fructum, is fateatur oportet, et eam sapientissimam fuisse, quin et unice aptam ad scopum quem sibi Ecclesia praestituit obtainendum.

TITULUS II.

De clericorum communibus iuribus ac privilegiis.

162. Clericos a laicis discriminari, ita ut peculiarem coetum illumque nobiliorem in Ecclesia constituant, hactenus effecimus. Supponimus autem, ut paulo ante animadvertisimus (161. c), ritum aliquem esse clericalis initiationis, quo quis in clerus cooptatur, eiusque iurum ac privilegiorum particeps efficitur. Iura autem quin et privilegia clericis propria haberi, mirum accidet nemini, qui et peculiaria officia clericis imposita, de quibus titulo sequente agendum erit, attendat et recolat quae de clericorum dignitate ex divina institutione dimanante titulo superiore diximus. Cum autem haec iura et privilegia de quibus nunc loquimur *omnibus* clericis aequae convenient ideo ea *communia* appellamus.

163. Iura et privilegia communia clericorum apte duas in classes dividit Barbosa, (*I. E. U. lib. I. c. 39. n. 13 seqq.*) quarum *prima* complectitur *praerogativas* quae clericis supra laicos conceduntur, *secunda* ea complectitur quibus prae ceteris debent clericis esse *immunes*. Hinc brevius dicere possumus, *praerogativas* et *immunitates*, privilegia clericorum constituere.

164. Ad primam vero pertinent classem:

- a) divina officia peragere, sacra contingere, altari ministrire,
- b) assequi et exercere iurisdictionem ecclesiasticam,
- c) item consequi et possidere ecclesiastica beneficia,
- d) stare in ecclesia *ceu* proprio loco intra cancellos altaris,

e) coire posse in collegium clericale, suis proinde legibus ac iuribus instructum,

f) iurare in iudiciali actione in conscientia tacto pectore et non tactis scripturis.

Haec praecipua sunt ad quae huius generis reliqua facile revocantur, et primam classem privilegiorum constituant quae clericis omnibus communia sunt.

At longiorem tractationem postulat altera classis, quae clericorum immunitates complectitur. Liquet in primis, duplum esse immunitatem, *personalem* scilicet et *realem*. Illa ad personas, haec ad res pertinet, adeoque et de ea loquendi est locus in altero libro ubi de rebus agitur. Quare hic ad *immunitates* quae personas clericorum attingunt nosmet expendendas convertimus.

165. Iamvero iure a Barbosa l. c. privilegia clericorum, quae dicuntur *canonis*, *fori*, *exemptionis*, *competentiae*, de quibus distincte mox agendum nobis erit, ad immunitatis conceptum revocantur, quin et aptissime ad *immunitatem personalem* rem paulo aliter explicando reduci possunt (vide inferius 182. b). Id autem ut rite intelligatur, necesse est prius de singulis disserere. Quod statim aggredimur, praemissis quibusdam animadversionibus de immunitatibus universim.

166. Itaque principii loco illud statuendum est: *ecclesiasticas immunitates non esse solum ex iure civili aut politica quadam conditione repetendas sed ex ipso iure divino derivari*. Doctrina haec est catholicae Ecclesiae tum alias pluries tum recentissime *saltem in sua parte negativa*, sanctione Apostolicae Sedis munita, siquidem inter propositiones in Syllabo damnatas, § V. n. 30 haec legitur: “*Ecclesiae et personarum ecclesiasticarum immunitas a iure civili ortum habuit*”, ad quam referendum est Breve Pii IX. “*Multiplices inter*”, 10 Iunii 1851 contra assertiones erroreas Francisci Vigil peruanii presbyteri, quae in eo damnantur. Hinc falso regalistae contendunt posse ecclesiasticas immunitates, quippe quae unice ex civilibus legibus ortum habent, a saeculari potestate pro lubito revocari. Potest quidem Ecclesia pro diversis rerum adiunctis, ductu